

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 21 mars 1895, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åläggande för kongl. jernvägsstyrelsen att inför näst sammanträdande Riksdag framlägga fullständig stat.

I en till utskottet hänvisad motion, n:o 155, har herr *O. Walter* hemställt, att »Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om åläggande för kongl. jernvägsstyrelsen att inför näst sammanträdande Riksdag framlägga fullständig stat, på det att landets representation må komma i tillfälle att utöfva vederbörlig kontroll å hithörande angelägenheter».

Detta yrkande motiveras dels dermed, att »inom vida kretsar har uttalats missnöje med det sätt, hvarpå nämnda styrelse sköter sina pligter icke blott i administrativt hänseende, utan äfven när det gäller tillvaratagandet af statens ekonomiska intressen» — till stöd för hvilken åsigts befogenhet motionären framställer åtskilliga påståenden angående detaljer inom jernvägsförvaltningen — dels dermed, att »kongl. jernvägsstyrelsen synes handla mera själfrådigt än som torde vara förenligt med konstitutionella former» — till hvilket förhållande motionären söker en förklaring i »kongl. jernvägsstyrelsens säregna ställning, enär denna styrelse, förunderligt nog, ännu står på extra stat och sålunda ej kan falla under Riksdagens direkta kontroll».

Utskottet får beträffande frågan om Riksdagens kontrollerande myndighet med afseende på de penningmedel, som stå under kongl. jernvägsstyrelsens förvaltning, erinra om följande.

Under de svenska statsbanornas första period tog Riksdagen i allmänhet ej annan befattning med deras ekonomi, än att den anvisade nödiga medel till jernvägsbyggnader och materiel, men i en skrivelse af den 30 april 1867 anhöll Riksdagen hos Kongl. Maj:t »att få årligen mottaga förslag å samtliga kostnader och utgifter, som äro förenade med trafiken å statens jernbanor, upptagande jemväl tjänstemännens aflöning — — — samt att det förslag, som i detta afseende till nästa Riksdag afgifves, måtte innefatta fullständig framställning rörande de vilkor, hvarunder tjänstemännen komma att anställas». En i enlighet härmed affattad kongl. proposition afläts också till 1868 års Riksdag, hvilken med anledning deraf dels faststälde vissa vilkor för jernvägstjänstemännens anställning och grunder för deras aflöning, dels till bestridande af omkostnaderna för jernvägstrafiken förslagsvis på ordinarie stat anvisade ett visst belopp att utgå af trafikmedlen. Genom de nämnda grunderna för aflöningsstaten indelades arfvodena till jernvägspersonalen i *fasta* och *föränderliga*. De förra fastställdes 1869 till sitt belopp och antal af Riksdagen. Med afseende på de senare stadgade Riksdagen redan 1868 vissa löneklasser, men öfverlemnade åt Kongl. Maj:t att i hvarje års lönestat bestämma antalet af med sådana föränderliga arfvoden försedda tjänster, hvilket utan tvifvel berodde af statsbaneinstitutionens egenskap af ett industrielt verk, som dertill var stadt i stark utveckling. Vid 1869 års riksdag bestämdes emellertid inom hvilka löneklasser arfvodena till dessa tjänster skulle utgå, så att, ehuru Riksdagen ej bestämmer deras antal, den dock för hvarje tjänst fastställt en maximioch en minimilön, och vid samma tillfälle föreskrefs jemväl, att ny anläggning eller byggnad af större omfattning äfvensom större utvidgning af station eller bangård ej skulle vid redan till trafik upplåten statsbana få företagas, förr än behovet blifvit af Riksdagen pröfvadt och godkänt. Om mindre sådana nybyggnader eller utvidgningar skulle åter enligt samma Riksdags beslut Kongl. Maj:t ega att bestämma, och borde beräkning af kostnaderna derfor intagas i det förslag till specifik kostnadsstat för jernvägstrafiken, som jernvägsstyrelsen hade att för hvarje år underställa Kongl. Maj:ts pröfning och stadfästelse.

I den på detta sätt åvägabragta kontrollen öfver jernvägsförvaltningen ansåg 1874 års Riksdag en skärpning af behovet påkallad, alldenstund kammarrättens granskning af nämnda förvaltning hufvudsakligen inskränkte sig till en sifferrevision och Riksdagens revisorer ej medhunno att åt denna gren af förvaltningen egna en så ingående uppmärksamhet, som kunde

vara behöflig. Angående sättet för denna skärpta kontrolls åvägbringande gjorde dock Riksdagen ej något bestämdt uttalande, utan nöjde sig med att i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t framkasta den tanken, att en ständig kommission, sammansatt af några utom statens jernvägstrafik stående personer, möjligen kunde få uppdrag att kontrollera handhafvandet af denna trafik. Trafikstyrelsen afstyrkte emellertid en sådan anordning, och 1876 års Riksdag ansåg sig ej heller böra hålla derpå, men begärde i stället, att en komité af sakkunnige måtte före den årliga statsrevisionen få granska jernvägsförvaltningen, på det att statsrevisorerna i dess berättelse skulle kunna erhålla en behöflig ledning för sin granskning. Sådana komitéer tillsattes också i enlighet med Riksdagens önsknigar 1876, 1877 och 1878, men 1879 års Riksdag förnyade ej framställningen derom, och sedermera hafva de ej förekommit. Den af dessa komitéer, som tillsattes år 1876, uttalade i sin berättelse den åsigten, att det vore oegentligt, att i riksstaten upptoges såväl bruttoinkomsterna af jernvägstrafiken som utgifterna för samma trafiks underhåll, och denna uppfattning gillades af 1877 års Riksdag, som med anledning häraf i skrifvelse till Kongl. Maj:t förklarade, att det enligt Riksdagens åsigt vore »vida lämpligare, om, med iakttagande deraf att arfvodesstaten för trafikpersonalen hädanefter som hittills blefve af Kongl. Maj:t och Riksdagen reglerad, i riksstaten allenast intoges den behållna inkomst, som staten kunde för året af jernvägstrafiken påräkna, dervid föregående års nettovinst kunde läggas till grund för beräkningen». I enlighet härmed föreslog Kongl. Maj:t och beslöt Riksdagen 1878, att, »med bibehållande af den ordning, att frågor om förändring i gällande, af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt antagna grunder för aflöning åt embets- och tjänstemän samt betjente vid statens jernvägstrafik komma att hädanefter som hittills underställas Riksdagens pröfning», det för statens jernvägstrafik erforderliga beloppet ej vidare skulle under 6:te hufvudtiteln i riksstaten upptagas, och denna anordning har sedermera bibehållits. Den årliga omkostnadsstaten för statsbanorna, hvori ingår såväl arfvodesstat som öfriga utgifter, behöfver sålunda från denna tid ej underställas Riksdagen. Från och med 1881 upphörde jemväl Kongl. Maj:t att fastställa nämnda stat — utom hvad angick arfvodesstaten — och då jernvägstyrelsen 1882 anhöll om stadfästelse, förklarades i kongl. brefvet af den 22 december samma år denna anhållan icke till något särskildt uttalande föranleda. Statsrevisorerna gjorde emellertid 1892 anmärkning mot detta förhållande, och med anledning deraf anhöll 1893 års Riksdag i skrifvelse till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke jernvägstyrelsen måtte åläggas att hvarje år uppgöra och

till Kongl. Maj:ts pröfning insända detaljerad omkostnadsstat att för näst påföljande året tillämpas, och detta har sedermera också iakttagits.

Af denna historik framgår alltså:

att Riksdagen med afseende på sådana jernvägstjenster, som äro försedda med *fasta* arfvoden, har lika stor befogenhet som med afseende på andra statstjenster, men deremot med afseende på jernvägstjenster, försedda med *föränderliga* arfvoden, så till vida har en mera inskränkt befogenhet som den blott bestämmer löneklasserna och deras förhållande till tjänsterna, men Kongl. Maj:t bestämmer tjänsternas antal, hvilket emellertid beror af Riksdagens eget medgifvande; samt

att ej blott nya jernvägsanläggningar, utan ock större nybyggnader och utvidgningar vid färdiga banor skola pröfvas och godkännas af Riksdagen, men att för öfrigt omkostnadsstaten för jernvägstrafiken blott underställes Kongl. Maj:ts pröfning och stadfästelse, detta beroende på Riksdagens egen anhållan och eget beslut.

Om en sådan sakernas ordning icke skulle anses tillfredsställande, synes emellertid ändring deri kunna vinnas utan att Riksdagen nu vidtager den af motionären yrkade åtgärden.

Den 2 juni 1893 föredrogs nemligen inför Kongl. Maj:t ett af kongl. jernvägsstyrelsen utarbetadt förslag af den 26 november 1892 till nytt aflöningsreglemente för jernvägspersonalen, men detta blef ej af Kongl. Maj:t stadfäst, enär Kongl. Maj:t ansåg, att först en utredning borde ske af de i mycket förändrade förhållanden, som uppstått med afseende på jernvägstrafiken; i stället tillsatte därför Kongl. Maj:t samma dag en komité med uppdrag att »efter noggrann undersökning af jernvägsadministrationens organisation och det sätt, hvarpå dess verksamhet i väsentliga grenar utöfvas, dock tills vidare ej hvad taxeväsendet rör, till Kongl. Maj:t afgifva underdånigt betänkande äfvensom förslag ej mindre till ny instruktion för jernvägsstyrelsen och nytt aflöningsreglemente för jernvägsstaten än äfven till öfriga bestämmelser, som synas komiterade i fråga om statsbaneförvaltningen böra meddelas». Häraf framgår sålunda, att en undersökning af hela jernvägsförvaltningen — taxeväsendet undantaget — redan är anordnad, och har den, enligt hvad utskottet varit i tillfälle inhemta, nu framskridit så långt, att en derpå grundad framställning möjligen torde kunna väntas redan vid nästa Riksdag. I sådant fall uppnås just det, som motionären åsyftat, i det Riksdagen då blir i tillfälle att efter frågans behöriga utredning fatta beslut ej blott om de reformer, som kunna vara behöfliga inom jernvägsförvaltningen, utan äfven om beskaffenheten af den kontroll, som Riksdagen kan anse vara erforderlig med afseende på denna förvaltningsgren.

Under sådana förhållanden har utskottet ansett sig sakna anledning att ingå i pröfning af de särskilda påståenden, som motionären framställt såsom bevis på behovet af reformer inom jernvägsadministrationen, och får, hvad angår motionärens yrkande, hemställa,

att ifrågavarande motion icke må till någon kam-
marens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 mars 1895.

På utskottets vägnar:

S. J. BOËTHIUS.
